

ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนในพื้นที่

กลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออก

Agro-Tourism Potential by Local Community Groups East-Lanna

ประกอบศิริ รักดีพิณิจ¹ และ ปานณนาถ ศักดิ์ศิริคุณ^{2*}

Prakobsiri Pakdeepinit¹ and Pannanat Saksirikhun^{2*}

¹ วิชาการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
จังหวัดพะเยา 56000

² การท่องเที่ยวและการบริการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลล้านนา ลำปาง จังหวัดลำปาง 52000

¹ Tourism School of Management and Information Sciences Rajamangala University of
Phayao, Phayao 56000

² Tourism and Hospitality Faculty of Business Administration and Liberal Arts Rajamangala
University of Technology Lanna Lampang Lampang, Lampang 52000

*Corresponding author: pannanat.b@gmail.com

Received: October 1, 2019; **Revised:** January 21, 2020; **Accepted:** February 15, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา
ตะวันออก เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจศักยภาพของแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่
ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้นำชุมชน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยว
ในชุมชน และใช้การสำรวจศักยภาพทางการท่องเที่ยว การประเมินศักยภาพทางการ
ท่องเที่ยว การสัมภาษณ์ การจัดประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อร่วมออกแบบกิจกรรม
ทางการท่องเที่ยว ทั้งนี้ จากการศึกษาพบศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่
จังหวัดแพร่ พบผ่านเกณฑ์มาตรฐานระดับดีมาก คือ บ้านทุ่งศรี ตำบลทุ่งศรี อำเภอร้อง

กวาง และบ้านนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ พื้นที่จังหวัดน่าน พบผ่านเกณฑ์มาตรฐานระดับดีมาก คือ บ้านหนองเต่า ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง และบ้านดงป่าสัก ตำบลฝายแก้ว อำเภอภูเพียง พื้นที่จังหวัดเชียงราย พบผ่านเกณฑ์มาตรฐานระดับดีเยี่ยม คือ บ้านแม่สาด ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง และบ้านเมืองรวง ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง พื้นที่จังหวัดพะเยา พบผ่านเกณฑ์มาตรฐานระดับดีมาก คือ บ้านหนองหล่ม ตำบลหนองหล่ม อำเภอดอกคำใต้ และบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง และจากการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชนท่องเที่ยวเกษตร พบผ่านเกณฑ์มาตรฐาน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศักยภาพ กิจกรรมการท่องเที่ยว

Abstract

Independent Study of Agro-tourism potential by local community groups Lanna of East in case of Chaing-Rai, Phayao, Phrae, and Nan which the aim was to explore the potential of agro-tourism, and to lead the model activities to suit agro-tourism local. The main contributors were the leaders of community, those who involved in tourism and to explore the potential of tourism, the assessing the potential of tourism, Interview, Brainstorming in Tourism activities designed to provide of tourism. The study of Agro-tourism potential by local community groups Lanna of East as Phrae which the standard was very respectable level as Ban Thung Si, Rong Kwang, Phrae and Ban Na Khu Ha, Suan Khuean, Phrae. Nan which the agro-tourism benchmark level was very good as Ban Nong Tao, Muang Tuet and Ban Dong Pa Sak, Fai Kaeo, Phu Phiang, Nan. Chiang Rai was the agro-tourism standard excellent level as Ban Mae sad, Mae Kon, Mueang and Ban Mueang Rung, Mae Kon, Mueang. Phayao was the agro-tourism standard excellent level as Ban Nong Lum, Nong Lom, Dok Khamtai and, Ban Rong Hai, Mae Sai, Mueang Phayao. And the assessing the potential of tourism community and Agro - tourism agriculture standardized.

Keywords: Agro-Tourism, Potential, Tourism Activities

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่มีฐานการผลิตทางการเกษตรเพื่อส่งออกเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ ประเทศไทยพบรูปแบบการเกษตรที่มีความหลากหลาย มีองค์ความรู้ที่ยังรากลึกมายาวนาน พบแหล่งเกษตรขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ ความหลากหลายดังกล่าวสามารถสร้างความดึงดูดใจและความน่าประทับใจ และจากความหลากหลายในรูปแบบการเกษตรของประเทศไทย ความต้องการเข้าสู่การรองรับการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทำให้เกษตรกรได้เริ่มพัฒนาสวนเกษตรสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการมาตรฐาน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557) ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่ได้รับการสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นจำนวนมาก ซึ่งการท่องเที่ยวดังกล่าวสามารถสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับชุมชนที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน ภายใต้การทำการกิจกรรมเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีชีวิตของชุมชน นอกจากนี้การนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาบูรณาการและจัดรูปแบบทางการท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และกิจกรรมที่สร้างสรรค์ อีกทั้งเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจ และอยากเดินทางมาท่องเที่ยว โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้นต้องเป็นกิจกรรมที่เกิดการพักผ่อนหย่อนใจ ได้รับความสนุกสนานและเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง (Pareesh V. Joshi&Milind B. Bhujbal, 2012)

กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 ได้กล่าวถึงแผนพัฒนา กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วยพื้นที่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน ในประเด็นความต้องการของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 ด้านการท่องเที่ยวที่พบว่ายังขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ดึงดูดหรือจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาพักใน พื้นที่กลุ่มจังหวัด (กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์, 2561) และจากความสำคัญของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตามที่ คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้กล่าวว่า ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสำคัญต่อประเทศและชุมชนในท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจที่สามารถก่อให้เกิดรายได้ การกระจายเม็ดเงินสู่ท้องถิ่น การสร้างงานสร้างอาชีพ กระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ รวมถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีต่อสังคม อาทิ ช่วยทำให้เกษตรกรเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมทางการเกษตร ตลอดจนช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร, 2559) ดังนั้น จึงได้เล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใน

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ให้มีความโดดเด่น โดยนำต้นทุนทางด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มาเป็นแรงขับเคลื่อนเพื่อเป็นจุดดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยว อันเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม พัฒนากิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี โดยนำทรัพยากรที่มีอยู่มาเพิ่มมูลค่าสร้างประโยชน์ สร้างรายได้แก่ชุมชน ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ควบคู่กับการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่จังหวัดพะเยา เชียงราย แพร่ และน่าน
2. เพื่อออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในพื้นที่จังหวัดพะเยา เชียงราย แพร่ และน่าน

วิธีการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ได้เก็บข้อมูลข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากแหล่งกำเนิดข้อมูลโดยตรง การสัมภาษณ์ การสำรวจ การประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ และการจัดประชุมระดมความคิดเห็นด้านการออกแบบกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และข้อมูลข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลจากเอกสาร ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ได้มีผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้นำในชุมชน และเกษตรกรที่มีความสนใจทางด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

สำหรับพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ ได้พิจารณาคัดเลือกชุมชนตามเกณฑ์ 5 ด้าน ดังนี้ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557)

1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions) คือ ชุมชนมีวิถีชีวิตการเกษตรที่โดดเด่น พบความหลากหลายและน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติ (เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ) และด้านศิลปวัฒนธรรม (มนุษย์สร้างขึ้น) ในพื้นที่ชุมชน รวมถึงพื้นที่ใกล้เคียง อันสามารถพัฒนาไปสู่เส้นทางเชื่อมโยงได้
2. ด้านการเข้าถึงสถานที่ (Accessibility) คือ ชุมชนมีการคมนาคมขนส่ง มีพาหนะผ่านเข้าออกได้อย่างสะดวก มีป้ายบอกทาง แผนที่การเข้าถึงชุมชน มีเส้นทางในการเข้าถึงหลากหลาย ตลอดจนการเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวของพื้นที่

3. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) คือ ชุมชนมีจำนวนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย อันเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างที่นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ รวมถึงชุมชนมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเกษตรที่น่าสนใจ สามารถพัฒนานำไปสู่กิจกรรมท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยวได้

4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) คือ ชุมชนมีการให้บริการทางด้านที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าทางการเกษตรได้ รวมถึงมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว สำหรับให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว ตลอดจนชุมชนมีความพร้อมของ โรงพยาบาล ธนาคาร สถานีตำรวจ ไปรษณีย์ โทรคมนาคม อื่น ๆ

5. การบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว (Tourism Management) คือ ชุมชนมีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ มีสภาพภูมิทัศน์สวยงาม ตลอดจนพื้นที่ที่มีความปลอดภัย รวมถึงมีการจัดตั้งชมรมหรือคณะกรรมการสำหรับดูแลด้านการเกษตรหรือการท่องเที่ยว และยังมีบริการด้านการท่องเที่ยวในลักษณะแพ็คเกจ ที่มีลักษณะนำเสนอเมนูตลอดทั้งปี หรือแพ็คเกจที่จัดขึ้นเฉพาะช่วงตลอดจนรองรับการศึกษาดูงานของกลุ่มผู้ที่สนใจด้านการเกษตร

จากเกณฑ์การคัดเลือกชุมชนสามารถคัดเลือกพื้นที่ศึกษาวิจัย จังหวัดแพร่ คือ บ้านทุ่งศรี ตำบลทุ่งศรี อำเภอร้องกวาง และบ้านนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ พื้นที่จังหวัดน่าน คือ บ้านหนองเต่า ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง และบ้านดงป่าสัก ตำบลฝายแก้ว อำเภอภูเพียง พื้นที่จังหวัดเชียงราย คือ บ้านแม่สาด ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง และบ้านเมืองรวง ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง พื้นที่จังหวัดพะเยา คือ บ้านหนองหล่ม ตำบลหนองหล่ม อำเภอดอกคำใต้ และบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง

อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาแบบประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้นำหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป้าหมายประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ แต่ละองค์ประกอบถูกกำหนดให้มีความสำคัญเท่ากัน หรือคิดเป็นร้อยละ 20 เท่ากัน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions) 20 คะแนน ด้านการเข้าถึงสถานที่ (Accessibility) 20 คะแนน ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) 20 คะแนน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) 20 คะแนน และ การบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว (Tourism Management) 20 คะแนน รวมทั้งสิ้น 100 คะแนน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ตีความ หาข้อสรุป ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา รวมทั้ง ได้พิจารณาตามเกณฑ์การประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนี้

- ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพพระระดับดีเยี่ยม มีคะแนนรวมตั้งแต่ 81 คะแนนขึ้นไป
- ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพพระระดับดีมาก มีคะแนนรวมตั้งแต่ 71-80คะแนนขึ้นไป
- ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพพระระดับดี มีคะแนนรวมตั้งแต่ 61-70 คะแนนขึ้นไป
- ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพพระ มีคะแนนรวมต่ำกว่า 61 คะแนนลงมา

ผลการศึกษา

การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่จังหวัดพะเยา เชียงราย แพร่ และน่าน

จากเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชนดังกล่าว สามารถเลือกพื้นที่ที่มีความพร้อมทางด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ และจากการสัมภาษณ์ การสำรวจ การประเมินศักยภาพ พบศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในพื้นที่จังหวัดพะเยา เชียงราย แพร่ และน่าน ได้ดังนี้

พื้นที่จังหวัดแพร่

บ้านทุ่งศรี ตำบลทุ่งศรี อำเภอร้องกวาง พบเกษตรอินทรีย์ชุมชนต้นแบบของอำเภอร้องกวาง ที่มีการบริหารจัดการทางด้านสิ่งแวดล้อมและภูมิปัญญา รวมถึงมีวิถีชีวิตและภูมิปัญญาเกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมที่หลากหลาย ชุมชนมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง และจากการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวมากที่สุด ได้ 18.00 คะแนน รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้ 17.50 คะแนน ด้านการเข้าถึงสถานที่ ได้ 16.00 คะแนน การบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว ได้ 11.17 คะแนน และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้ 9.33 คะแนน รวมได้ 72 คะแนน ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

บ้านนาควา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ พบแหล่งโอโซนอันดับ 7 ของประเทศไทย ชุมชนที่มีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับผืนน้ำ ผืนป่า พบภูมิปัญญาเกี่ยวกับธรรมชาติและการเกษตร พบความโดดเด่นทางด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และจากการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวมากที่สุด ได้ 20.00 คะแนน รองลงมา คือ ด้านการเข้าถึงสถานที่ ได้ 18.50

คะแนน ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ได้ 18.00 คะแนน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้ 11.50 คะแนน และการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว ได้ 10.00 คะแนน รวมได้ 78 คะแนน ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

พื้นที่จังหวัดน่าน

บ้านหนองเต่า ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง พบชุมชนเกษตรปลอดสารพิษ พบส่วนใหญ่ทำอาชีพทำไร่ ทำนา และกสิกรรม รวมถึงความหลากหลายของการปลูกดอกไม้ พืช ผัก และผลไม้ ที่มีความหลากหลาย และจากการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศักยภาพทางการท่องเที่ยวในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวมากที่สุด ได้ 20.00 คะแนน รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้ 17.50 คะแนน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้ 16.17 คะแนน ด้านการเข้าถึงสถานที่ ได้ 15.17 คะแนน และการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว ได้ 10.00 คะแนน รวมได้ 78.83 คะแนน ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

บ้านดงป่าสัก ตำบลฝายแก้ว อำเภอภูเพียง ชุมชนลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร รวบรวมด้วยภูเขาทั้งสี่ด้าน คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร พบชีววิถีเกษตรที่มีความน่าสนใจ และจากการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวมากที่สุด ได้ 20.00 คะแนน รองลงมา คือ ด้านการเข้าถึงสถานที่ ได้ 15.33 คะแนน ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้ 15.00 คะแนน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้ 11.83 คะแนน และการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว ได้ 10.00 คะแนน รวมได้ 72.17 คะแนน ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

พื้นที่จังหวัดเชียงราย

บ้านแม่สาด ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง พบวิถีชีวิตชุมชนเกษตร พบการปลูกพืชผัก และเลี้ยงสัตว์อย่างหลากหลาย ชุมชนมีโอกาสในการพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ และจากการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว และด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวมากที่สุด ได้ 20.00 คะแนน รองลงมา คือ ด้านการเข้าถึงสถานที่ ได้ 19.67 คะแนน การบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว ได้ 15.00 คะแนน และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้ 14.00 คะแนน รวมได้ 88.67 คะแนน ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม

บ้านเมืองรวง ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง ชุมชนที่มีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการส่งเสริมทางการเกษตรปลอดภัย การปลูกผักปลอดสารพิษ และการประกอบอาหารเพื่อสุขภาพ และจากการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว และด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว มากที่สุด ได้ 20.00 คะแนน รองลงมา คือ ด้านการเข้าถึงสถานที่ ได้ 19.67 คะแนน การบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว ได้ 15.00 คะแนน และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้ 14.00 คะแนน รวมได้ 91.50 คะแนน ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม

พื้นที่จังหวัดพะเยา

บ้านหนองหล่ม ตำบลหนองหล่ม อำเภอดอกคำใต้ ชุมชนป่าต้นน้ำ พบความโดดเด่นทางด้านภูมิปัญญา ด้านสมุนไพรที่หลากหลาย ชุมชนมีความพร้อมในการพัฒนาสู่ชุมชนการท่องเที่ยว และจากการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว และด้านการเข้าถึงสถานที่ มากที่สุด ได้ 17.00 คะแนน รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้ 15.00 คะแนน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้ 12.00 คะแนน และการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว ได้ 10.00 คะแนน รวมได้ 71.00 คะแนน ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

บ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง ชุมชนที่มีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับกว๊านพะเยาที่ทำการเกษตรปลอดภัยภายในชุมชน และการรวมกลุ่มของชุมชนที่เข้มแข็งและจากการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในด้านการเข้าถึงสถานที่มากที่สุด ได้ 18.50 คะแนน รองลงมา คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ได้ 18.00 คะแนน ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้ 12.50 คะแนน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้ 11.17 คะแนน และการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว ได้ 10.00 คะแนน รวมได้ 70.17 คะแนน ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่จังหวัดพะเยา เชียงราย แพร่ และน่าน

ในการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในพื้นที่จังหวัดพะเยา เชียงราย แพร่ และน่าน ได้พิจารณาองค์ประกอบของการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตามกรอบแนวคิดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) การพัฒนากิจกรรมที่อยู่บนฐานภูมิปัญญา ที่เป็น

เอกลักษณ์ และหรืออัตลักษณ์ของชุมชนอันควรค่าแก่การอนุรักษ์ 2) การพัฒนากิจกรรมให้เหมาะสมกับฤดูกาล 3)การพัฒนากิจกรรมที่เน้นการเพิ่มมูลค่า ก่อให้เกิดการสร้างรายได้แก่คนในชุมชน 4) การพัฒนากิจกรรมที่ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม การตระหนัก ห่วงแทน ทรัพยากรที่มีอยู่เน้นการอนุรักษ์ควบคู่กับการท่องเที่ยว ซึ่งจากการจัดประชุมร่วมออกแบบกิจกรรมกับคนในพื้นที่ พบความต้องการของชุมชน ในการนำเสนอกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น จำนวน 3 กิจกรรม ดังนี้

บ้านทุ่งศรี ตำบลทุ่งศรี อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่

1. การเลี้ยงไส้เดือน

กิจกรรมการศึกษาเรียนรู้ เทคนิคเลี้ยงไส้เดือน องค์ความรู้ด้านการเกษตรในการปรับโครงสร้าง สภาพดินให้ดีขึ้น ช่วยให้ดินอุดมสมบูรณ์ ทั้งนี้ ชุมชนได้นำมูลไส้เดือนทำเป็นปุ๋ยเพื่อใช้ในการเกษตรครัวเรือนบำรุงพืชผักสวนครัวให้ปลอดภัยโดยไม่ใช้สารเคมี เป็นการช่วยรักษาสสิ่งแวดล้อม โดยทางชุมชนบ้านทุ่งศรี ได้รวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งธนาคารไส้เดือนขึ้น และยังนำมาต่อยอดมูลค่าเพิ่มทางด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งพัฒนาเป็นกิจกรรมสปาไส้เดือน อันเป็นกิจกรรมที่โดดเด่นของชุมชน ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว อาทิ สปาไส้เดือนเท้า สปาไส้เดือนตัว

2. การปลูกองุ่น และเมล่อน

การปลูกองุ่นและเมล่อนปลอดสารพิษในโรงเรือน ณ ฟาร์มสเตย์บ้านทุ่งศรี นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาเรียนรู้ เทคนิควิธีการปลูกองุ่นและเมล่อนปลอดสารพิษ รวมถึงกิจกรรมการเก็บองุ่นและเมล่อน เพื่อนำกลับเป็นของฝากได้ อีกทั้ง ชุมชนสามารถออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยให้นักท่องเที่ยวมาองุ่นและเมล่อนจากโรงเรือน นำมาประกอบอาหารเพื่อสุขภาพ อาทิ สลัดผลไม้ หรือการทำน้ำผลไม้สดเพื่อสุขภาพ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ทางชุมชนควรเตรียมผู้ให้ข้อมูล หรือนักสื่อความหมายของชุมชน ในการแนะนำวิธีการเก็บองุ่นและเมล่อน และแจ้งรายละเอียด ข้อตกลงในการเก็บผลผลิตที่ชัดเจน

3. การประดิษฐ์ของใช้ จากวัสดุเหลือใช้

การประดิษฐ์ของใช้ จากวัสดุเหลือใช้ เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ ขั้นตอนการประดิษฐ์ของใช้ เป็นการนำวัสดุที่เหลือใช้ นำกลับมาเพิ่มมูลค่าและใช้ประโยชน์ได้อีกครั้ง อาทิ เสื้อ ตะกร้า หมวก ดอกไม้ โดยชุมชนควรจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ การคำนึงถึงจำนวนของวัสดุที่ใช้ในการทำกิจกรรมร่วมกับนักท่องเที่ยว ให้เพียงพอ และให้นักท่องเที่ยวสามารถนำของประดิษฐ์กลับไปเป็นของฝากของที่ระลึกได้ ทั้งนี้ ในการพัฒนา

กิจกรรมหากนักท่องเที่ยวมีระยะเวลาจำกัด อาจจะออกแบบกิจกรรมการประดิษฐ์ดอกไม้ และหากจะยืดระยะเวลานักท่องเที่ยวให้อยู่ได้นานขึ้น อาจออกแบบกิจกรรมการประดิษฐ์หมวก หรือตะกร้าได้

บ้านนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

1. การเลี้ยงสาหร่ายน้ำจืด (เตา)

กิจกรรมการศึกษาเรียนรู้ การเลี้ยงสาหร่ายน้ำจืด (เตา) เป็นสาหร่ายที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ โดยชุมชนบ้านนาคูหาได้เพาะเลี้ยงในน้ำสะอาดที่ไม่มีสารใส่ปุ๋ยหรือสารเคมี ซึ่งสาหร่ายน้ำจืดมีโปรตีนสูงและเป็นสารต้านมะเร็งได้ สามารถนำมาประกอบอาหารหรือแปรรูป อาทิ ตำเตา ข้าวเกรียบเตา วุ้นเตา กาลาแมเตา อีกทั้ง สามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้ อาทิ สบู่ ครีมนำรุงผิว อย่างไรก็ตาม ชุมชนสามารถนำนักท่องเที่ยวไปเรียนรู้และทดลองเก็บเตาในบ่อเพาะเลี้ยงและนำมาประกอบอาหารท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวได้ชิม เพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ให้แก่นักท่องเที่ยว หรือกิจกรรมเรียนรู้กระบวนการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า อาทิ กิจกรรมทดลองทำข้าวเกรียบเตา กาลาแมเตา หรือ ทดลองทำสบู่จากเตา เป็นต้น

2. การปลูกและเพาะพันธุ์ต้นหอม

กิจกรรมการศึกษาเรียนรู้การปลูกและเพาะพันธุ์ต้นหอม ณ โรงเรียนบ้านนาคูหา ซึ่งเป็นที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้การย้อมห้อมเปียก โดยนักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้การเตรียมดิน เตรียมแปลง วิธีการปลูก รวมถึงการดูแล ทั้งการใส่ปุ๋ย และการให้น้ำ ตลอดจนการเก็บผลผลิต ซึ่งห้อมสดต้องถูกนำมาผ่านกรรมวิธีต่างๆ จนได้น้ำห้อมที่สามารถนำมาย้อมผ้าได้ ซึ่งผ้าที่ย้อมจากห้อมถือเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดแพร่ ที่เรียกกันว่า “ผ้าหม้อห้อม” โดยนักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมการย้อมผ้าจากห้อม อาทิ ผ้าเช็ดหน้า ผ้าพันคอ เสื้อ และนำกลับไปเป็นของฝากของที่ระลึกได้

3. การทำชาใบเมี่ยง

บ้านนาคูหาพรมีพื้นที่การปลูกชาสายพันธุ์อัลลัม และต้นชาอัลลัมยังถือเป็นทรัพยากรต้นน้ำที่สำคัญในการอนุรักษ์ดิน โดยนักท่องเที่ยวสามารถร่วมเรียนรู้กรรมวิธีการทำชาใบเมี่ยง โดยมีกระบวนการนำใบชาอัลลัมหมัก หรือที่เรียกว่า เมี่ยง ซึ่งในการเก็บใบชาอัลลัมเพื่อนำไปทำเมี่ยงต้องเลือกเก็บใบที่ไม่อ่อนและไม่แก่จนเกินไป ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมพื้นที่ปลูกชา เรียนรู้ขั้นตอนการปลูกชา วิธีการเก็บใบชา นอกจากนี้ ชุมชนสามารถนำใบชาไปต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่า และพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่

นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมร่วมได้ อาทิ การชงชาสำหรับดื่ม การทำหมอนใบชา การนำใบชาเพื่อประกอบอาหาร (ยำใบชา) เป็นต้น

บ้านหนองเต่า ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

1. การปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษ

การปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษ เป็นวิถีชีวิตภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง บ้านหนองเต่าพบความหลากหลายของพืชผักสวนครัวที่ปลอดสารพิษ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเยี่ยมชมแปลงผักสวนครัวปลอดสารพิษ ศึกษาวิธีการปลูกผักสวนครัว และการดูแลรักษา โดยพัฒนาเป็นบ้านเกษตรตัวอย่าง และยังสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถเก็บผักสวนครัวปลอดสารพิษนำมาประกอบอาหารเพื่อสุขภาพ เช่น ไข่เจียวชะอม แกงผักกาด ผัดกะเพรา เป็นต้น

2. การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ

พบความหลากหลายของการปลูกไม้ดอกไม้ประดับในบริเวณบ้าน ที่เจ้าบ้านนำมรดกตกทอดเพื่อทำให้บ้านมีความร่มรื่น ปรับภูมิทัศน์บริเวณบ้านให้มีความสวยงาม โดยบ้านหนองเต่าได้มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ อาทิ ดอกดาวเรือง ดอกดาวกระจาย กล้วยไม้ และหนวดฤๅษี ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาชมความสวยงาม และเรียนรู้สายพันธุ์ของไม้ดอกไม้ประดับ ศึกษาวิธีการเพาะปลูก การขยายพันธุ์ นอกจากนี้ ชุมชนอาจพัฒนากิจกรรมให้นักท่องเที่ยวเก็บดอกไม้ร้อยเป็นพวงมาลัย เพื่อนำไปถวายพระที่วัดได้

3. การทำปุ๋ยอินทรีย์

เนื่องจากชุมชนบ้านหนองเต่าส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร จึงมีการทำปุ๋ยอินทรีย์สำหรับการเกษตร เพื่อบำรุงให้พืชผลทางการเกษตรเจริญเติบโตได้ผลผลิตที่ดี ทั้งนี้ ทางชุมชนสามารถนำองค์ความรู้การทำปุ๋ยอินทรีย์ ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาและทดลองทำปุ๋ยอินทรีย์ โดยมีผู้เชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ชุมชนในการให้ความรู้และอธิบายขั้นตอนการทำปุ๋ยอินทรีย์ รวมถึง การจัดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้สามารถทดลองปฏิบัติจริงเพื่อนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

บ้านดงป่าสัก ตำบลฝายแก้ว อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

1. แนวคิดวิถีถิ่นเกษตรพอเพียง

ชุมชนบ้านดงป่าสัก ได้ดำเนินชีวิตภายใต้แนวคิดวิถีถิ่นเกษตรพอเพียง เป็นพื้นที่ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่กลุ่มผู้ที่สนใจด้านการเกษตร สำหรับการพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยว ชุมชนสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านวิถีถิ่นเกษตรพอเพียง นักท่องเที่ยว

สามารถศึกษาเรียนรู้ขั้นตอน วิธีการ และเทคนิคในการทำเกษตร โดยพบความโดดเด่นด้านการเลี้ยงกบ การเลี้ยงปลาตก การเลี้ยงผึ้ง การเลี้ยงวัว พบการปลูกหญ้าเนเปียร์ การปลูกต้นสัก และการปลูกไผ่ชางหม่น นอกจากนี้ ชุมชนสามารถพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยวในการเพิ่มมูลค่าผลผลิตที่พบในชุมชน เช่น การนำนักท่องเที่ยวเรียนรู้วิธีการเก็บหน่อไม้จากไผ่ชางหม่น การจับกบ และจับปลาตก เพื่อนำมาประกอบอาหารพื้นถิ่น อาทิ แกงแคกบ ยำหน่อไม้ แกงหน่อไม้ใส่ปลาตกปิ้ง เป็นต้น

2. เส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชุมชน

บ้านดงป่าสักมีป่าชุมชนที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวหมู่บ้าน โดยป่าชุมชนมีจุดชมวิวที่สามารถชมพระอาทิตย์ขึ้นในยามเช้า และชมวิวทิวทัศน์ของตัวเมืองจังหวัดน่านได้ ซึ่งสามารถพานักท่องเที่ยวเข้าไปศึกษาพันธุ์พืช พันธุ์ไม้ภายในป่าชุมชน ทั้งนี้ ชุมชนสามารถต่อยอดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในการศึกษาเส้นทางธรรมชาติ โดยให้นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมระหว่างเส้นทางการศึกษาธรรมชาติ คือ กิจกรรมสร้างฝายชะลอน้ำ จากวัสดุธรรมชาติ เพื่อช่วยชะลอกระแสน้ำและเก็บกักน้ำสร้างความชุ่มชื้นให้กับบริเวณป่าชุมชน และกิจกรรมยิงหนังสติ๊กปลูกป่า โดยให้นักท่องเที่ยวยิงหนังสติ๊กให้ดินที่ปนด้วยเมล็ดพันธุ์นาชนิด ซึ่งนอกจากจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ใหม่ ยังส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้

3. สมุนไพรพื้นบ้าน

ชุมชนบ้านดงป่าสัก พบคนในชุมชนปลูกสมุนไพรภายในบริเวณบ้าน ซึ่งสมุนไพรแต่ละชนิดนั้นมีประโยชน์และสรรพคุณที่มีความแตกต่างกัน โดยกลุ่มแม่บ้านของหมู่บ้านดงป่าสักได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรเพื่อเพิ่มมูลค่า ได้แก่ ครีมอาบน้ำสมุนไพร น้ำยาสระผมสมุนไพร ทั้งนี้ ชุมชนสามารถให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาขั้นตอนและวิธีการทำครีมอาบน้ำ น้ำยาสระผมจากสมุนไพร นอกจากนี้ ชุมชนสามารถยืดระยะเวลากิจกรรมท่องเที่ยวโดยให้นักท่องเที่ยวได้เก็บสมุนไพร ส่วนผสมที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิต ซึ่งจะช่วยให้ นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น

บ้านแม่สาด ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

1. ภูมิปัญญาด้านจักสาน

การจักสานถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านแม่สาดที่ยังมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ซึ่งชุมชนบ้านแม่สาดได้มีการถ่ายทอดความรู้ด้านการจักสานจากรุ่นสู่รุ่น โดยชุมชนบ้านแม่สาดมีการจักสานหลายอย่าง อาทิ ตะกร้า หมวก ที่ดักปลา ชะลอม รวมถึง

การทำไม้กวาดดอกหญ้าและไม้กวาดางมะพร้าว ทั้งนี้ ในการจักสานจะต้องใช้ความละเอียด และระยะเวลาในการทำ แต่อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวสามารถศึกษาวิธีการและเทคนิคจาก ปราชญ์ชุมชนได้ ตลอดจนสามารถทดลองจักสานแบบง่าย เช่น ตะกร้าใส่ของขนาดเล็ก ที่ สามารถนำกลับไปเป็นของฝากของที่ระลึกได้

2. การเกษตรพอเพียง "ท่ามะม่วงขาว"

ท่ามะม่วงขาว ถือเป็นพื้นที่ศูนย์เรียนรู้เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ การทำเกษตรแบบผสมผสานในหมู่บ้านแม่สาด ซึ่งมีการบริหารจัดการร่วมกันของคนในชุมชน โดยเป็นการทำเกษตรแบบพอเพียงที่มีการแบ่งพื้นที่การทำเกษตรออกเป็นหลายส่วน ทั้งพื้นที่ปลูกสมุนไพร อาทิ เถย กระชาย พื้ทหลายใจ วานหางจรเข้ พื้นที่ปลูกผักสวนครัว อาทิ พริก ชะอม ผักสลัด กะหล่ำปลี พื้นที่ปลูกผลไม้ อาทิ กระท้อน มะละกอ มะม่วง พื้นที่เลี้ยงสัตว์ อาทิ ไก่กระดุกดำ ปลาตุก ปลานิล โดยนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ การปลูกพืช การดูแล การเก็บเกี่ยวผลผลิต การนำผลผลิตมาประกอบอาหารเพื่อสุขภาพ ตลอดจนแนวคิดการจัดสรร บริหารจัดการ การแบ่งพื้นที่ในการทำเกษตรให้มีความหลากหลาย

3. สပါปลา

ลำห้วยน้ำแม่สาด นอกจากจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับพักผ่อนหย่อนใจ ยังพบปลาที่อยู่ในเขตพื้นที่หวามจับสัตว์น้ำ ที่พัฒนาเป็นกิจกรรมสปาปลา ซึ่งเป็นกิจกรรมสปาเท้าจากปลาธรรมชาติ โดยเป็นปลาในน้ำลำห้วยแม่สาด เมื่อนักท่องเที่ยววนำเท้าไปจุ่มน้ำ จะพบปลาเล็กปลาน้อยมาติดที่เท้า ซึ่งทางชุมชนเชื่อว่าเป็นการบำบัดจากธรรมชาติ และยังเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างความสนุกสนานและความผ่อนคลายให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนได้ ทั้งนี้ ทางชุมชนอาจเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ผ้าเช็ดเท้า จุดที่เก็บสัมภาระของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

บ้านเมืองรวง ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

1. การปลูกสับประรดสี

พบความหลากหลายของสายพันธุ์ของสับประรดสี ทั้งนี้ สับประรดสีเป็นพืชที่มีความสวยงาม ของรูปทรงและสีสันของใบ ซึ่งสับประรดสีไม่มีวันตายเนื่องจากเมื่อต้นเก่าแก่จะตาย จะมีการแตกหน่อใหม่ออกมา เรียกได้ว่า เป็นการออกลูก ออกหลาน ซึ่งสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงในการปลูกสับประรดสี คือ แสงแดด ซึ่งแต่ละสายพันธุ์จะต้องการแสงแดดที่แตกต่างกันออกไป โดยทางชุมชนมีเรื่องราวที่น่าสนใจของบ้านสับประรดสี ที่เจ้าของบ้านเคย

ป่วยเป็นโรคเนื้องอกในสมอง และใช้การรักษาด้วยวิธีธรรมชาติบำบัด คือ การปลูกสับปะรดสี จนหายจากโรคดังกล่าว นอกจากนักท่องเที่ยวจะได้รับฟังเรื่องราวมหัศจรรย์ของสับปะรดสีแล้ว ยังสามารถพัฒนากิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิธีการปลูก การเพาะพันธุ์ ตลอดจนเทคนิคในการดูแล ตลอดจนให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมปลูกกล้วยสับปะรดสีในกระถางที่สามารถนำไปเป็นของที่ระลึกได้

2. องค์ความรู้เกษตรปลอดภัยแม่ซ้อ

นางบัวผัด กำแพงแก้ว หรือ แม่ซ้อ ผู้นำหมู่บ้านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มาปรับใช้ในวิถีประจำวัน โดยแม่ซ้อมีองค์ความรู้ ความสามารถในการปรุงดิน เพื่อปลูกไม้ดอกไม้ผล ปลอดภัย และเลี้ยงไก่ ในบริเวณบ้าน ซึ่งบ้านแห่งนี้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเคยเสด็จพระราชดำเนินถึง 2 ครั้ง ในปี 2558 และ 2559 นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์พัฒนาพันธุ์พืชจักรพันธ์เพ็ญศิริ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พระราชทาน “เพื่อนช่วยเพื่อน” มูลนิธิชัยพัฒนา โดยนักท่องเที่ยวสามารถศึกษาและเรียนรู้องค์ความรู้เกษตรปลอดภัย การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงไก่ การเลี้ยงผึ้งแบบธรรมชาติ ซึ่งสามารถต่อยอดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในการทำน้ำเพื่อสุขภาพจากรังผึ้งได้

3. การศึกษาเรียนรู้กาแฟอาชา

ร้านกาแฟอาชามีโน ที่เป็นร้านกาแฟของชนเผ่าอาชาที่มีการพัฒนาต่อยอดและส่งเสริมตามนโยบาย From Farm to Table ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีการปลูกกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้า ที่ขึ้นชื่อในเรื่องของรสชาติที่ดี และยังได้นำวัฒนธรรมพื้นบ้านของชนเผ่าอาชา เช่น การไล่ชิงช้า รวมถึงการนำชุดแต่งกายของชนเผ่าอาชามาให้นักท่องเที่ยวได้สวมใส่และถ่ายภาพ ตลอดจนการดื่มกาแฟกลางทุ่งนาสีเขียว นอกจากนี้นักท่องเที่ยวสามารถทดลอง เรียนรู้วิธีการทำกาแฟได้อีกด้วย

บ้านหนองหล่ม ตำบลหนองหล่ม อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

1. การทำสวนเกษตรลำไย

บ้านหนองหล่มเป็นชุมชนที่มีการทำสวนลำไยเป็นจำนวนมาก ซึ่งลำไยถือเป็นผลผลิตสร้างรายได้ของเกษตรกรในชุมชนบ้านหนองหล่ม โดยนักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้การเตรียมแปลง เตรียมดินสำหรับปลูก การปลูก การเพาะพันธุ์ การขยายพันธุ์ การใส่ปุ๋ย การให้น้ำ เทคนิคการตัดแต่ง และการเก็บผลผลิต และสามารถต่อยอดกิจกรรมให้มีควา

สร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น โดยการให้นักท่องเที่ยวเก็บลำไยมาแปรรูป อาทิ ข้าวเหนียวเปียกลำไย ลำไยลอยแก้ว น้ำลำไยปั่น เป็นต้น

2. การปลูกข้าวแบบอินทรีย์

การทำนาถือเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชนบ้านหนองหล่ม และพบการรวมกลุ่มเพื่อการปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์ ปลอดภัยไร้พิษ ซึ่งการทำนาเป็นอาชีพที่พัฒนาเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้ โดยนักท่องเที่ยวสามารถศึกษาเรียนรู้ขั้นตอนและวิธีการในการทำนา ทั้งการหว่านกล้า การถอนกล้า การดำนา การดูแลรักษาโดยไม่ใช้สารเคมี การให้น้ำ การเกี่ยวข้าว การหุงข้าวหรือสีข้าว ซึ่งถือว่าหลายขั้นตอน อย่างไรก็ตาม หากนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในช่วงฤดูการทำนา นักท่องเที่ยวสามารถทดลองทำนาจริงกับชาวนาได้ หรือหากมาท่องเที่ยวในช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต นักท่องเที่ยวสามารถร่วมทดลองเกี่ยวข้าวได้ ซึ่งจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ใหม่และความสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน

3. ฟาร์มสเตย์เกษตรอินทรีย์แบบผสมผสาน

ชุมชนบ้านหนองหล่มพบการทำเกษตรอินทรีย์แบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ที่ยึดหลักแนวเกษตรพอเพียง พบการจัดสรรพื้นที่ให้สามารถทำการเกษตรได้อย่างหลากหลาย พบการเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เลี้ยงโค การปลูกพืชผักสวนครัวตามฤดูกาล การปลูกไม้ผลเพื่อรับประทานตลอดทั้งปี รวมถึงการทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ เพื่อใช้แทนปุ๋ยที่มีสารเคมี อันเป็นวิถีชีวิตเกษตรพอเพียง ที่นักท่องเที่ยวสามารถมาศึกษา เรียนรู้ รับฟังการบรรยายภาคทฤษฎี และมีกิจกรรมภาคปฏิบัติ ให้นักท่องเที่ยวสามารถนำไปต่อยอดในอาชีพหรือนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้

4. การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพแบบองค์รวม

พบเอกลักษณ์การนวดไทยสปปายะ คือ การนวดไทยแบบเน้นเพื่อความสบายและให้เกิดความผ่อนคลาย มีการผสมผสานรูปแบบกิจกรรมสปา นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสผ่านรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส การนวดสปปายะถือเป็นภูมิปัญญาไทยในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ซึ่งมีเทคนิค วิธีการนวด โดยนำเอาความโดดเด่นของสมุนไพรพื้นบ้าน เพื่อผ่อนคลายความเครียด ความเมื่อยล้า ท่ามกลางธรรมชาติ นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังได้ฝึกการทำลูกประคบ กิจกรรมสปาธรรมชาติในลำธาร และการทำอาหารเพื่อสุขภาพจากสวนเกษตรอินทรีย์ ปลอดภัย อย่างไรก็ตาม เพื่อการสร้างประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ชุมชนอาจให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้ชนิดและประเภทของสมุนไพร โดยการนำนักท่องเที่ยวเก็บสมุนไพร เรียนรู้

กระบวนการทำลูกประคบ รวมถึง กิจกรรมการประกอบอาหารจากสวนเกษตรอินทรีย์ปลอดภัย โดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเตรียมวัตถุดิบในการประกอบอาหารด้วย ทั้งนี้ชุมชนยังมีผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพเพื่อให้นักท่องเที่ยวเลือกซื้อเป็นของฝากได้ อาทิ ลูกประคบ น้ำมันหอมระเหย ยาหม่องสมุนไพร เป็นต้น

บ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

1. วิถีประมงพื้นบ้านกว๊านพะเยา

เนื่องจากชุมชนบ้านร่องไฮเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้กว๊านพะเยา จึงมีการทำประมงพื้นบ้านสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น โดยพบว่าคนในชุมชนบ้านร่องไฮมีวิถีออกไปหาปลาที่กว๊านพะเยาทุกวัน เพื่อนำกลับมาประกอบอาหาร หรือขายเพื่อสร้างรายได้ในครอบครัว ทั้งนี้ ชุมชนสามารถพัฒนากิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน โดยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ทดลอง อาทิ การตกปลา การตกปลา การทอดแห และนำปลาที่ได้มาแปรรูป หรือนำมาประกอบอาหารพื้นบ้านร่วมกับคนในชุมชนได้

2. ภูมิปัญญาด้านการตีมีด

การตีมีดถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านของบ้านร่องไฮมานานกว่า 100 ปี ในการตีมีดเป็นการทำมีดด้วยมือที่ถือเป็นศิลปะและเอกลักษณ์ของชาวบ้านร่องไฮ โดยคนตีมีดจะเรียกว่า สล่า ซึ่งมีรูปแบบการตีมีดที่แตกต่างกันไปคนละแบบ และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว นักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชม รวมถึงศึกษารูปแบบการใช้งานของมีดแต่ละประเภท โดยมีผู้ที่ผ่านการตีแล้วจะถูการันตีทุกเล่ม และนักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อกลับไปเป็นของฝากของที่ระลึกได้ อย่างไรก็ตาม หากนักท่องเที่ยวมีความสนใจในภูมิปัญญาด้านการตีมีดและมีระยะเวลาในการท่องเที่ยวก็สามารถศึกษาเรียนรู้ขั้นตอน วิธีการในการตีมีด เพื่อทำมีดของตนเองได้

3. การเกษตรทฤษฎีใหม่ สวนนายณรงค์ หาญจริง

สวนนายณรงค์ หาญจริง เป็นสวนเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นการทำการเกษตรโดยไม่ใช้ยาฆ่าแมลง มีการทำปุ๋ยอินทรีย์สำหรับใช้ในการเกษตรในพื้นที่สวนของตนเอง พบการปลูกพืชผักและผลไม้ที่หลากหลาย อาทิ ผักปลัง บวบ มะละกอ ถั่วฝักยาว การทำนาข้าว และนาบัว รวมถึงเลี้ยงปลาในบ่อ โดยสวนนายเปลี่ยนมีพืชผลที่สามารถเก็บกินและนำไปขายได้ตลอดปี หากนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมสามารถร่วมกิจกรรมการเก็บดอกบัวและเก็บผักบัว กิจกรรมการทดลองทอดแห เพื่อจับปลา นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังได้เรียนรู้กระบวนการแปรรูปปลา

การทำปลาหวาน ของกลุ่มแม่บ้านร้องโฮ่ ตลอดจน นักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมการเก็บผักบริเวณสวน เพื่อนำวัตถุดิบจากสวน และปลาที่ได้จากการทอดแห มาประกอบอาหาร และรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันได้

อธิปราชและสรุปผล

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางการเรียนรู้วิถีเกษตร โดยอาจให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตร วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ทั้งนี้ ชุมชนสามารถนำเอาทรัพยากรที่มีมาสร้างประโยชน์ก่อเกิดรายได้ ตลอดจนเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์ควบคู่กับการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาของ พัชร์ยมล สืบสวัสดิ์ดิษฐ์ (2558: 121) ที่ได้กล่าวถึงหลักการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่ควรคำนึงถึงหลักการจัดการความยั่งยืน โดยมีการวางแผน การอนุรักษ์เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องในอนาคต มิให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม และการได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนจึงจะก่อให้เกิดความยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

ทั้งนี้ พิมพา หิรัญกิตติ และคณะ (2557) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวชาวไทย ได้ศึกษาประเด็นความพึงพอใจทางด้านสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยว ด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาด ด้านการเดินทาง ด้านการต้อนรับ ด้านกิจกรรม ซึ่งพบว่ารูปแบบกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่นิยม คือ การทำนา เกษตรแบบผสมผสาน ผลไม้ ดอกไม้ประดับ ตลาดการเกษตร เป็นต้น ดังนั้น ในการพัฒนาพื้นที่เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ควรคำนึงถึงการจัดการความหลากหลายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ทั้งในรูปแบบผลิตภัณฑ์สดและผลิตภัณฑ์แปรรูป เพื่อจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว การสร้างผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้มีชื่อเสียงมีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ โดยมีหน่วยงานภาครัฐทางการศึกษาค้นคว้า วิธีการ แนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน องค์การภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการส่งเสริมการเกษตรร่วมกัน ตลอดจนในพื้นที่ได้มีการกำหนดโครงสร้างในการบริหารงานด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สร้างระเบียบ ข้อบังคับ ข้อตกลงร่วมกัน การกำหนดจุดแหล่งท่องเที่ยว เพื่อจำกัดให้นักท่องเที่ยวลงตามจุดบริการ หรือมีเจ้าหน้าที่นำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว การกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อลดผลกระทบทางการเกษตรและการวางแผนพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวสามารถให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกร

ภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น โดยการชม และทดลองปฏิบัติ สามารถสร้างความร่วมมือระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

อย่างไรก็ตาม การศึกษาในครั้งนี้สามารถต่อยอดการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้โดยศึกษาประเด็นทางการส่งเสริมทางการตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีศนา มั่นเภา (2559: 109) ที่ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงเกษตรสอดคล้องกับแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ ซึ่งได้พิจารณาถึงปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยแหล่งท่องเที่ยว ปัจจัยราคา ปัจจัยช่องทางการจัดจำหน่าย ปัจจัยการส่งเสริมการตลาด เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ผลการศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออก เป็นเพียงส่วนหนึ่งของผลการดำเนินงานโครงการ บูรณาการการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดกิจกรรมหลักพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว Green Tourism กิจกรรมย่อย การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัด ล้านนาตะวันออก กิจกรรมย่อยที่ 1 สำรวจ ประเมินศักยภาพ พื้นที่พร้อมพัฒนาและออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน โดยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแพร่

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). **คู่มือการตรวจประเมิน**

มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงาน

กิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.

กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2. (2561). **สรุปประเด็นสำคัญ**

และความต้องการของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน. แผนพัฒนามูลนิธิจังหวัด

ภาคเหนือตอนบน 2 เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน พ.ศ. 2561-2565. สืบค้น

20 กันยายน 2562, จาก <http://osmnorth-n2.moi.go.th/demob2-3/>.

คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร. (2559). **การจัดการการ**

ท่องเที่ยวเชิงเกษตร (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.

ปรีศนา มั่นเภา. (2559). พฤติกรรมการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา คลองมหา

สวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม .**วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี**, 10(22), 109.

พัทธ์ยมล สือสวัสดิ์วณิชย์. (2558). ต้นแบบการบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตร.

วารสารศิลปกร ฉบับภาษาไทย, 35(1), 121.

พิมพ์ หิรัญกิตติ. (2557). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร .**สุทธิปริทัศน์, 28(88), 374.**

Paresh V. Joshi and Milind B. Bhujbal. (2012). Agro–Tourism A Specialized Rural
Tourism: Innovative Product of Rural Market. **International Journal of
Business and Management Tomorrow, 1–12.**